HET BEGRIP „MARAPOE" IN DEN GODSDIENST VAN OOST SOEMBA

DOOR

Ds. P. J. LAMBOOY.

Vraagt men naar den godsdienst der Soembaneezen, dan wordt deze „Marapoe"-dienst of „Marapoe"-vereering genoemd. Heel de Soembaneesche mythologie en godsdienst wordt beheerscht door het begrip „Marapoe".

Kunnen wij een helderder inzicht verkrijgen in dit begrip dan tot nog toe het geval is, dan verkrijgen wij daarmee tevens een helderder inzicht in het religieuze leven van een primitief volk.

Verschillende verklaringen treffen wij in de litteratuur over het eiland Soemba aan met betrekking tot het begrip „Marapoe".

W. Pos zegt in zijn „Soembaneesche Woordenlijst", in de Bijdr. tot de T.L.V. van N.I. zesde volgreeks, negende deel, in voce: „is geen afgod, noch een kwade geest, maar een schutspatroom van huis en dorp, vandaar dat de naam van iedere plaats een andere is; die na zijn dood Marapoe wordt, was een Soembanees, die onder zijn volk leefde; hij wordt niet aanbeden; plaatst men goud of iets anders in het dak, dan is dit zijn eigendom; hij leeft met de huisgezinnen mede. Zij kunnen ook ophouden Marapoe te zijn, want die van Melodo is dood; wie er verkoren zal worden is nog niet bekend".

De Roo van Alderwerelt zegt in de Bijdr. T.L.V. XXXIII, 1890, in voce: „meestal een geest, die kwaad doet".

Dezelfde schrijver zegt in deel XXXIV: „kwade geest, waarom hij ook wel Oemboe Waloe Mandokoe genoemd wordt, de „Mijnheer, die kwaad doet".

D. K. Wielenga zegt in zijn „Schets van een Soembaneesche Spraakkunst", Batavia 1909: „Marapoe, beschermgeest, afgod".

Dezelfde schrijver zegt in de Chr. Encyclopaedie V, 222 (Kampen,

1929): „Marapoe, beschermgeest, want al wat leeft, plant, dier en mensch heeft zijn Marapoe”.

Evenzoo noemt hij in zijn roman „Marapoe” (Kampen, 1932) Marapoe een beschermgeest.

Dr. A. C. Kruyt deelt mede in zijn artikel „De Soembaneezen” in Bijdr. T.L.V. deel 78, 473: „Marapoe is de haardgeest, gelijk Wielenga heeft aangetoond”.

Bij deze verschillende verklaringen, die bewijzen, dat er nog geen eenstemmigheid is verkregen, komen nog de gangbare mondelings-meegedeelde opvattingen van Bestuursambtenaren en Zendelingen op Soemba.

Sommigen stellen het woord gelijk aan „mana”, het bekende Polynesische begrip; anderen aan „voorouders”.

Etymologisch is het woord „Marapoe” nog niet met zekerheid verklaard. De verklaring, die bovengenoemde W. Pos geeft, nl. dat het komt van rapoe, aaneen, marapoe, dat of die aaneen is, moet als onjuist worden verworpen, daar het woord marapoe een ā heeft, en het woord rapoe een ä, en bovendien meer de beteekenis van samenstampen heeft. Bovendien de verklaring „dat of die aaneen is”, is niet duidelijk, en verklaart weinig.

De verklaring van D. K. Wielenga, door Dr. Kruyt aangehaald, nl. dat Marapoe komt van rāpoe, de rand rondom het haardvuur, en dus beteekent „haardgeesten” (gelijk de Romeinsche penates), moet ook als onjuist worden verworpen. Dit Soembaneesche woord „rapoe” is gelijk aan het Maleische „dapoer”, heeft in zich zelf niet de beteekenis van vuur, of haard. Bovendien wordt alleen de rand van het vuur „rapoe” genoemd, en verklaren de Soembaneezen niets van dit begrip als haardgeest te kennen. De naam „Marapoe” wordt dikwijls toegepast op een Hoogste Wezen, die niets met een haardvuur heeft uit te staan.

In zijn boek „Soemba” (den Haag, z.j. p. 61) verzekert hij weer, dat „Marapoe” „de zielen der afgestorvenen” zijn.

De verklaringen van W. Pos omtrent het begrip zelf, duiden een nog groote leemte aan in zijn kennis van de Soembaneesche toestanden. De Marapoe wordt geregeld, haast iederen dag aanbeden. En dat de Marapoe van Melodo dood zou zijn (waarschijnlijk wordt bedoeld Melolo), is iets ongehoords en onmogelijks. Iets dat in het dak geplaatst wordt, heeft betrekking op de zgn. „kawadakoe”, stukjes of schilfers goud of zilver of zelfs blik, die als offers ge-

plaatst worden op de „hindi”, het zoldertje in de Soembaneesche huizen. Dit zoldertje heeft een hoog dak, dat de zoo artistieke vorm aan de Soembaneesche huizen schenkt.

Dat de Roo van Alderwerelt mededeelt, dat Marapoe meestal een geest is, die kwaad doet, berust ook op verkeerde inlichtingen. Veel juistert drukt Wielenga het uit, die 17 jaar op Soemba geweest is, met „beschermgeest”. Dat Marapoe door de R. v. A. gelijk gesteld wordt aan Oemboe Waloe Mandokoe, is zeker onjuist. Oemboe Waloe Mandokoe is een der vele Marapoe's, wiens offerplaats zich bevindt in de kampong Wai Bidi. De vertaling „De Mijnheer, die kwaad doet”, is onjuist, aangezien het dan „Oemboe Mawoeloe Ndokoe” had moeten luiden. In de verhalen is Oemboe Waloe Mandokoe een historisch persoon geweest, die uit een vreemd land op Soemba, dicht bij de kampong Kambaniroe geland is, en vandaar het binnenland is ingetrokken. Zijn graf moet nog in de kampong Lambanapoe te vinden zijn.

Zij, die in het woord „Marapoe” het mana-begrip meenen te ontdekken, gaan niet uit van een etymologische beteekenis, maar van eenige uitdrukkingen, die misschien naar het mana-begrip heenwijzen. B.v.:

„Ndjara Marapoe”, een paard, dat bijzondere prestaties levert. Anderen echter zien in de uitdrukking „ndjara marapoe” alleen een aan den Marapoe gewijd paard.

Komt men bij het verleggen van een steen een slang tegen, dan zegt men in West-Soemba: „marapoe”, en heeft eerbied. Treft iemand een onverwacht voordeel, dan zegt hij: „marapoe”, dat is „een gelukje”. „Marapoe doe hi ninggaœ”, het is marapoe, een geluk, dat jij er nu bent. „Djaka nda-marapoe ninggaœ, na kati ka lati na oelar”, als jij er bij geluk niet geweest was, dan zou de slang mij gebeten hebben. Hierin zou uitkomen, eenerzijds een met mana-kracht geladen zijn van „marapoe”, anderzijds een daarop berustend taboe, in de angst, die men heeft voor den „marapoe”.

Deze „mana”gedachte berust op een zeer algemeenen indruk. Men kent van elders het „mana”begrip, en denkt dat ook op Soemba aan te treffen, waartoe deze uitdrukkingen dan ook wel aanleiding geven. Hier moet men echter zeer voorzichtig zijn, aangezien het woord en het begrip van „mana” nog lang niet vaststaan, en tegen de gewone opvatting den laatsten tijd ernstige bezwaren zijn ingebracht, zooals door K. Beth, in zijn „Religion und Magie”, Leipzig, p. 212 v.;

en P. W. Schmidt, „Ursprung der Gottesidee”, I, 556; P. W. Schmidt, *Handb. d. Vergl. Rel. Gesch.*, 1930, p. 154.

De laatste verklaring is, dat het woord „Marapoe” gelijk zou staan met „voorouders”. Het woord is dan verwant met het Savoeeneesche „Ama Apoe”, welk woord ook „voorouders” beteekent. De Savoeeneesche uitspraak is echter niet āpoe, maar āpoe.

In het Oost-Soembaneesch komt een woord „āpoe” voor, dat grootmoeder aanduidt. Dit zou wijzen op een alleen vrouwelijke beteekenis van het woord „apoe”. Echter trof ik aan de Zuidkust van Soemba, in de kampong Wahang een verhaal aan, waarin medegedeeld werd, dat de grootvader van den stam-marapoe „Oemboe La Poeroeh” genaamd werd „Apoe Talora Wara” (Grootvader Zandvlakte). Hier blijkt dus ook de mogelijkheid dat „Apoe” op Soemba een mannelijken vorm heeft. Het woord „rapoe” zou dan samengesteld kunnen zijn uit ra-apoe, waarin ra (gelijk aan da) veel of groot aanduidt. Misschien dat ditzelfde ra voorkomt in het woord ramboe, vrouw van adel, en dan samengesteld is uit ra-amboe (verzwakte uitspraak van apoe, hetgeen dikwijls voorkomt in het Soembaneesch). Hiernaast staat het algemeen Indonesische woord Oe-poe of Oemboe, hetgeen de titel is voor voornamen.

Inderdaad is de naam van sommige Marapoe’s eene samenstelling van een mannennaam en een vrouwennaam, zooals in het Landschap Taboendoeng, waar een der Marapoe’s heet: „Oemboe Haroe, Ramboe Lika”. Of de naam van de stam Leba Karoekoe (neef van den Karoekoeboom) luidt: „Oemboe Pambal, Apoe Roboe” (Grootvader Plank, Grootmoeder Laboe). De Marapoe van de stam Ana Ma’ari (Kind van den jongeren broer) luidt: „Mbokoe ji ma Wamar, Mela i Donda”, waarin Mbokoe en Mela vrouwenamen zijn, Wamar en Donda mannennamen.

Echter wordt in het overgrootste deel der stammarapoe’s geen vrouwennaam aangetroffen, bijna uitsluitend mannennamen, in het geval, dat er menschenamen in voorkomen. Vraagt men naar den Marapoe van een stam, dan wordt haast immer als vanzelfsprekend er van uitgegaan, dat dit een man is, die iets schept, of trouwt e.d. In het Landschap Mondoe wordt jaarlijks een bidfeest tot den Marapoe gehouden, die aangeboden wordt in den vorm van een mannenfiguur uit een groote doek geknipt, en opgehangen in het huis van den Ratoe (de priester).

Uit dit alles blijkt, dat het begrip „Marapoe” nog geen voldoende

helderheid heeft, en daarmede de godsdienst en het primitieve denken van den Soembanees mede nog niet tot klaarheid is gebracht.

Wij willen een poging wagen hierin eenige helderheid te brengen. Om het begrip „Marapoe" nader te komen, kunnen wij uitgaan van de oogenschijnlijk meest juiste opvatting, dat het de voorouders aanduidt. Om van hier uit op te maken, of dit klopt op de aange troffen namen en mededeelingen, in een groot aantal jaren verzameld.

In de stamhuizen der Soembaneezen bevindt zich een klein zoldertje waar de „tanggoe marapoe" wordt bewaard. Deze bestaat uit goed ingepakte mamoe's (oorhangers) en de kawadakoe of stukjes platgeslagen goud, zilver of blik (zelfs werd mij medegedeeld, dat er in noodgeval ook steen voor gebruikt mocht worden). Deze kawadakoe hebben of een ronden vorm, en worden dan vrouwelijke, of een langwerpigen vorm, en worden dan mannelijke genaamd. Gezien de vormen van deze voorwerpen is de benaming doorzichtig. Sommige dezer kawadakoe zien er uit als een schildje, met een knop in het midden, en stralen naar den omtrek, en worden, indien zij groot zijn, „tabeli" genoemd. Deze tabeli vormen een ongeveer gelijke figuur als versieringen op oude grafsteen, waarop een karbouwenkop is gebeiteld, met tusschen de horens de genoemde figuur. Op sommige Soembaweefsels ziet men ook deze figuur. Het maakt den indruk van een afbeelding van de zon. En dit te eerder omdat op Soemba in de mythologie de zon een vrouw is of een meisje, en boven werd vermeld, dat de „tabeli" vrouwelijk genoemd worden. Daartegenover staat dat de bij groote offerfeesten door den priester omgehangen versiering van een „lamba", duidelijk de overeenkomst toont met de boven genoemde op de graven uitgebeitelde karbouwenhoorns. Op Java weten wij, dat in de wajang wong eenige dansers zich een dergelijke versiering op de borst hangen, waarin de horens minder scherp uitkomen. Hierbij valt op te merken, dat in de mythologie de karbouw een symbool van de maan is, daar zijn horens gelijk beeld vertoonen met de maansikkel. In de primitieve geestesgesteldheid, weten wij, wordt hetgeen uiterlijk aan elkaar gelijk is, ook identiek gedacht.

Het woord „tanggoe", in de bovengenoemde verbintenis „tanggoe marapoe", wordt aangeduid met „bezitting, deel". Het geheel moet dan vertaald worden met „bezitting, of deel van den Marapoe". Bij ieder offerfeest wordt iets aan deze bezitting toegevoegd. Splitst de

stam zich, dan neemt iedere groep een deel van deze „tanggoe Marapoe” mede.

Deze „tanggoe Marapoe” wordt dikwijls genoemd de „topoe Marapoe”, of het Marapoe-matje, waarop de Marapoe gaat zitten, als hij hoort, dat er tot hem gebeden wordt. Worden in den dagelijkschen omgang vaak de genoemde kawadakoe ook Marapoe genoemd, hieruit blijkt, dat de kawadakoe niet gelijk gesteld mogen worden aan de Marapoe's. Bij navraag ontkent iedere Soembanees dan ook, dat de kawadakoe de Marapoe is. Uit de uitdrukking „tanggoe Marapoe” blijkt dan ook duidelijk, dat er behalve de „tanggoe” of de bezitting, nog iemand moet zijn, die bezit, en dat is de Marapoe zelf.

In deze uitdrukking kan het woord Marapoe dus zeer goed als de voorouders opgevat worden, hetgeen echter niet uit deze uitdrukking op zich zelve blijkt. Ten opzichte van de verklaring van het woord zelve zegt deze uitdrukking niets. Het laat ruimte open voor allerlei verklaringen.

In de uitdrukking „Oema Marapoe” (huis van den Marapoe), het huis waarin de priester geregeld zijn offers aanbiedt en gebeden opzendt tot den „Marapoe”, staat ook de mogelijkheid open van verschillende meeningen.

Daartegenover wijst de uitdrukking „Parai Marapoe” (de Marapoe-kampong), waarheen de dooden gaan, zeer sterk in de richting van de verklaring „voorouders”. Dat is de kampong, waarheen alle voorouders gegaan zijn, en iedere doode nog gaat na zijn begrafenis.

Evenzoo is het met de uitdrukking voor sterven: „lakoe na nja ka pamarapoe”, hij is heengegaan, en tot Marapoe geworden, „tot zijne vaderen verzameld”.

Stellen wij echter deze uitdrukking naast een andere, die ook sterven beteekent, dan is het bovenstaande eenigszins wankel geworden; nl. „na mandapoe la lihi Mawoeloe Taoe, Madji Taoe”, hij zit nu aan de zijde van den Menschenmaker, den Menschenvlechter, waarin de doode blijkbaar opgenomen wordt in de godenwereld. Voorstaande uitdrukking zou dan beter vertaald worden met „hij is heengegaan, en goddelijk geworden”. Dit kan te eerder, aangezien wij uit de algemeene mythologie weten, dat in duizende gevallen de doode met goddelijke eer behandeld wordt, en voortaan voor de stam als een god geldt. Hiermede in verband zou „Parai Marapoe”, beter vertaald kunnen worden met de Goddelijke kampong, aangezien de doode na zijn begrafenis opgenomen wordt in de godenwereld, en voortaan

mede beslist over het wel en wee van den stam, en de nakomelingen.

„Ndjara Marapoe” zou dan kunnen vertaald worden: „een paard aan de goddelijke voorouders gewijd”, of „een goddelijk paard”, in den meest algemeenen zin van het woord goddelijk. Een paard, dat ver boven andere paarden uitsteekt, een hoogen rang onder de paarden bekleedt.

Hebben wij tot nog toe alleen uitdrukkingen gevonden, waarin het woord „Marapoe” het meest waarschijnlijk „voorouders” beteekent, maar ook anders verklaard kan worden, in het volgende is de verklaring „voorouders” zeer onwaarschijnlijk, ja zelfs soms onmogelijk.

Want dikwijls wordt het woord Marapoe aangetroffen in verbinding met diernamen, zooals marapoe manoe, de kippenmarapoe, marapoe ahoe, de hondenmarapoe, marapoe ndjara, de paardenmarapoe enz. Als wij hier vertalen met voorouders, dan zou dit alleen kunnen, zoo wij ook elders iets aantreffen van de totemistische gedachte, dat de kip, de hond, het paard tot de voorouders behooren. Hetgeen nergens blijkt.

De „marapoe ahoe” wordt aangeroepen als men op jacht gaat om de honden sterk en flink te maken. Wordt een hert gedood, dan wordt de kop aan den „marapoe ahoe” geofferd. Waaruit minder gewrongen kan opgemaakt worden, dat de „marapoe ahoe”, „de god der honden” is, die over de honden regeert. Misschien ook als hond gedacht, misschien niet.

In één verbinding zou de vertaling „voorouder” aannemelijk zijn, nl. in „taoe mamarapoeng oelar” „iemand, die de slang tot marapoe heeft”. Ik ken echter geen verhaal, waarin een slang een mensch voortbrengt, maar wel waarin de slang tot een godheid verheven is. Ook hier wijst het woord marapoe dus meer in de richting van het goddelijke.

Een andere verbinding is die met voorwerpsnamen, zooals „Marapoe hapanda” (zwaard-marapoe) of „Marapoe ngiloe” (wind-marapoe), of „Marapoe nimboe” (lans-marapoe). In een oude kampong wordt dan een oeroud zwaard of een oude lans bewaard. Wil men gaan krijgen, dan bidt men eerst en offert aan deze voorwerpen. Zou het woord Marapoe hier voorouders beteekenen en men willen vertalen met voorouderzwaard of voorouderlans in den zin van poesaka, dan zou men niet letten op het Soembaneesch taaleigen. Voorouderzwaard zou in het Soembaneesch moeten luiden „hapanda Marapoe”. Het zwaard

en de lans zijn dus waarschijnlijk de symbolen van de krijgsgoden. In de laagstaande culturen wordt een godheid dikwijls gematerialiseerd, daar men behoefte heeft aan het concrete.

Nog duidelijker wordt onze veronderstelling, dat het woord Marapoe niet past op het begrip voorouders, in de verbinding „Marapoe ngiloe”, de windgodheid. Dit kan onmogelijk een poesaka van de voorouders zijn. Tot dezen Marapoe wordt gebeden en geofferd, als men zich op zee gaat wagen.

Evenzoo bestaat er een „Marapoe kandoenoe”, een sterren-marapoe. Wel komt in de algemeene mythologie vaak voor, dat dooden tot sterren worden, maar meer nog, dat oorspronkelijk wezens van goddelijken afkomst tot sterren worden.

Een oude Soembanees deelde mij mede, dat hij vaak in den droom opsteeg naar den achtsten hemel om de „kaláratoe Marapoe” te vernemen, de Marapoe-geboden. Hij hoort die dan telkens van een verheven wezen, dat in een hoog huis woont, en waar niemand naderen mag zonder toestemming. Dat de dooden naar den hemel gaan en daar goden worden, hooren wij nooit van de Soembaneezen. Ook hier schijnt Marapoe meer een hemelgodheid te zijn.

Dit stemt overeen met de uitdrukking:

Marapoe ka ka doe na na mapinja,
Djaka nggara ehi na la malamiri.
Marapoe zeker weet het,
Al wat hierna geschieden zal.

Waarin Marapoe, de Alziende, de Alwetende is.

In de reeds genoemde uitdrukkingen Marapoe doe hi ninggaue (het is een geluk, dat jij er bent), en djaka nda marapoe ninggaue, na kati ka lati na oelar (als jij er bij geluk niet geweest was, dan zou de slang mij gebeten hebben), heeft het woord Marapoe klaarblijkelijk niets te doen met de beteekenis voorouders, maar kunnen wij veel eerder daarin opmerken een zekere goddelijke gunstige leiding, die op het juiste moment tusschen beiden kwam: „jij kwam als een goede god tusschen beiden”.

Dit komt ook uit in de uitdrukking: „djia maa'kaue marápoenggoe” (op u alleen is mijn hoop gevestigd), dat eerder wijst op een verwachting van goddelijke hulp, dan op hulp van de voorouders. Want men kan iemand anders niet zoo maar tot zijn voorouder stellen.

Wij treffen nog aan in de gebeden de aanroep bij het aanbieden

van een offer : „Marapoe mameti”, (Doodde Marapoe). Deze uitdrukking kan moeilijk anders opgevat worden dan als de dooden, of doode voorouders. Maar was de beteekenis van het woord Marapoe alleen al voorouders, dan zou de uitdrukking „Marapoe mameti” een tautologie zijn. Dit wijst dus op een andere beteekenis van het woord Marapoe. Bovendien staat tegenover deze uitdrukking „Marapoe mameti”, die van „Marapoe maloeri” (de levende Marapoe), waarmee niet aangeduid worden de grootouders, iets wat zou moeten, als Marapoe voorouders beteekende, maar iemand, die in den Hemel woont. Dit wordt altijd in het enkelvoud gebruikt. Dus duidelijk wijst dit in de richting van een godheid. Dat de dooden „Marapoe mameti” genoemd worden, is weer een bewijs van de vergoddelijking van de dooden, van wie men in het dagelijksche leven alle hulp en zegen verwacht, en die ook genoemd worden de middelaars tot den Marapoe Maloeri. Deze vergoddelijking is ontstaan onder invloed van een animistischen gedachtengang.

Het meest echter treffen wij het woord Marapoe aan, als wij vragen naar den Marapoe van iederen stam (kabihoë).

Iedere stam heeft zijn eigen Marapoe, tot wien gebeden wordt en aan wien men offert. Op zich zelf beschouwd en gezien de bij de Soembaneezen voorkomende animistische gedachtengangen, kunnen dit de voorouders zijn, nader bepaald, de vergoddelijkte voorvader of de vergoddelijkte voorouders.

Op zich zelf al is het opmerkenswaard, dat — verondersteld, dat het woord Marapoe gelijk zou zijn met voorouders — deze voorouders vergoddelijkt zijn; hetgeen wijst op een behoefte aan goddelijk eerbewijs en aan afhankelijkheid van goddelijke wezens.

Bij veel voorkomende ziekte, als het gebed en de offers aan den stam-marapoe tevergeefs zijn, verandert men wel eens van Marapoe, en neemt de Marapoe van een anderen stam aan als zijn Marapoe. Waren de Marapoe alleen de voorouders, dan zou dit onmogelijk zijn.

Wij dienen een onderzoek in te stellen naar de namen der Marapoe's en de vertaling daarvan, om een duidelijke verklaring te vinden van de beteekenis van het woord Marapoe.

Daartoe deel ik de namen in in 3 deelen :

1) waarin de namen duidelijk de namen van menschen zijn,

2) waarin de namen de namen van menschen kunnen zijn, maar ook anders kunnen verklaard worden.

3) waarin de namen onmogelijk de namen van menschen kunnen zijn.

Van deze derde groep dient dan nog nagegaan te worden, wat die namen dan wel beteekenen.

Aangeteekend dient te worden, dat vele Marapoenamen nog onverklaard zijn.

Ad 1). De kabihoe (stam) Matoeālang heeft tot Marapoe: „Oemboe Hoeki". „Oemboe" is Heer, „Hoeki" een veel voorkomende mannen-naam. Men vertelt echter, dat Oemboe Hoeki oorspronkelijk uit den hemel daalde.

De kabihoe Mangadji in het Landschap Lakoka heeft tot Marapoe, „Mameri Maharra", duidelijk twee menschenamen, nl. van een man en een vrouw, wier graven alsnog aangewezen worden. In de verhalen kan men zijn afkomst van „Djawa" vertellen; hij reisde langs Ndimā (Bima), Makah(?) en Rondja (dat bij Endeh moet liggen).

Reeds noemde ik de namen „Oemboe Haroe, Rambōe Lika", Haroe, Vrouwe Lika, die echter nog een vader in den hemel hebben.

In Tawoei trof ik den Marapoenaam aan: Bewi Ndatang, beide mannennamen.

De kabihoe Langgit heeft tot Marapoe „Nggoda Nggaoe, Lapoe Langgit". Deze alle zijn bekende mannennamen.

De kabihoe Palai Maloeng heeft tot Marapoe: „Oemboe Mbé, Oemboe Ndatang", eveneens bekende mannennamen.

In Kanatang treft men allerwege den Marapoenaam „Oemboe Hamāla" aan.

Deze namen, die menschenamen aanduiden, zijn in rubriek gebracht het minst in aantal. Verder valt het op, dat een gedeelte een mannen- en vrouwenamen vermelden, een gedeelte een aantal mannennamen achter elkander, een gedeelte een enkele mannennaam, een gedeelte de titel Oemboe vermelden, andere niet. Die een reeks namen vermelden, kunnen een opsomming meedeelen van achter elkaar volgende generaties.

Ad 2). Namen van Marapoe's, die misschien namen van menschen zijn.

De kabihoe Melanggoe heeft tot Marapoe: „Oemboe Korah,

Dāngoe Djauki”. Dit zijn geen voorkomende namen, zouden misschien vroeger voorgekomen namen kunnen zijn. De vertaling luidt: „Heer Gulzigaard, Veelplager”.

In Karita heeft een kabihoe als Marapoe: „Toloe Wej, Waloe Mandokoe, Liaba Ndima, Ana Kamehang”. In vertaling: Varkensvleesch, Acht Schuldig, Neef uit Bima, Eenigst Kind. Hierin is volgens traditie Waloe Mandokoe een mannennaam, evenzoo kan de neef uit Bima een menschenaam zijn, maar onmogelijk is dit met „varkensvleesch” en „eenigst kind”.

De Kabihoe Hae (Savoe) heeft tot Marapoe: „Oemboe Ropa, Oemboe Njali”, waarin Ropa een veel voorkomende Sāvoeneesche naam is, maar ook een aanduiding van het woord Europa. Meestal verklaart men het woord Ropa met „donder”. „Njali” is een vischsoort.

Een andere stam in Karita (nl. de stam Karita zelf) heeft tot Marapoe „Oemboe Ndatar”. Ook dit is geen voorkomende naam, maar zou een oude naam kunnen zijn. Het woord „Ndatar” beteekent „rad, wiel”. Opvallend is, dat de zon vaak onder het figuur van een rad wordt voorgesteld in geheel Oost-Azië.

De kabihoe Mae Marroe heeft tot Marapoe „Oemboe Woelang”. Woelang is een inderdaad zeer veel voorkomende naam, maar heeft oorspronkelijk de beteekenis van „maan”. Oemboe Woelang zou een mensch kunnen zijn, maar ook de Maan als Marapoe. Hetgeen klopt met vele verhalen, waarin de maan een goddelijke rol speelt.

De kabihoe Liaba Karoekoe heeft tot Marapoe „Oemboe Pambal, Apoe Roboe”, Grootvader Plant, Grootmoeder Laboe. Opmerkelijk is dat deze stam een animistischen naam heeft (neef van den karoekoeboom, een boomgeest, die door een vrouw vlak bij een boom werd aangetroffen, volgens het stamverhaal), en plantennamen tot voorouders.

De kabihoe Ana Mboeroeng heeft tot Marapoe: „Loetoeng Iti Dammoeng”, waarvan de twee eerste misschien vergeten mannenamen zijn, de laatste nu nog veel voorkomt, maar ook de naam is van de maan.

Ad 3). Verreweg de meeste Marapoenamen laten niet of uiterst gewrongen de verklaring van menschenamen toe.

De kabihoe Prai Kareha heeft tot Marapoe: „Kindi, Mbiaka, Winga”, d.i. Spinklos, mandje, bord. Opmerkelijk, dat deze drie

figuren in de algemeene Mythologie veel voorkomen als symbolen van de Maan.

De kabihoe Pajeti heeft tot Marapoe: „Kabala mata oerang, Kabera kalau”. Vertaald: Bliksem Regenoog, Muizenverbreker. De kabala (bliksem) komt veel voor ook als Marapoe alleen. De muis is een veel voorkomend symbool van de aarde, en treedt in de verhalen ook als afzonderlijke mythologische figuur op onder den naam Oemboe Ndawa Lau. Hier zien wij in de Marapoe duidelijk een natuurverschijnsel, nl. de bliksem, die met regen gepaard gaat of de regenbron is, en die de aarde verbreekt. Van voorouders is hier geen sprake.

De kabihoe Wawang heeft tot Marapoe: „Mambana Marapoe Ratoe”, het „Warme Koning Marapoe”. Is dit een naam voor de zon?

De kabihoe Tatimba heeft tot Marapoe: „Ratoe Lalang, Meheng Kalangga”, „de koning van het gras, de alleenschrijder”. Een aanwijzing in de richting van het alleen-bestaan. Dit alleen-zijn treffen wij ook aan in andere Marapoenaamen, zooals „Oemboe Mehangoeroe”, Heer Alleenspreker; „Oemboe Mehatakoe”, de Alleenputter.

De kabihoe Rindi heeft tot Marapoe „To taoe, Bera paraing, Da Matangoe magga rihi”, d.i. Menschenmaker, Kampongbreker, de van nature Opperwaker.

In Memboro bestaat de Marapoe: „Oemboe Mboeloeng”, Heer Alles. In Tana Riwoe: „Oemboe Pedi Langita”, Heer Hemelbestuurder. Deze had kinderen en kleinkinderen, zooals Kawoenga Rara Lodo, en Dewa Tana, het Eerste Zonnerood, en Aardgeest.

Dat de zon dikwijls de Marapoe is, blijkt uit den Marapoenaam van den kabihoe Wahang, „Lai Bongoe, lai Mbakoe”, d.i. de Nevel, de Arend. De nevel stelt men zich voor als een reuzevogel, de Arend is een algemeen bekend symbool van de zon. B.v. de Hoofdgod der Japannezen Amaratusa (de Zon, waarvan de keizer afstamt) heeft in zich een groote arend. De verhalen op Soemba over Mbakoe kloppen hier precies op.

De kabihoe „Ama Kindi” heeft tot Marapoe: „Bíliroe i Mbakoe, Mali Watjoe”. „Mbakoe kijkt schuin op den Avondsteen”, d.i. de Zon zendt zijn laatste stralen naar de aarde („Steen” veel gebruikt in plaats van „aarde”).

Boven deze stammarapoe's hoort men vaak de namen van Algemeene Marapoe's, die dikwijls de ouders genoemd worden van de stammarapoe's, b.v. „Oemboe Mboeloe, Ramboe Tjoemboe”, Heer

Alles, Vrouwe Voortbrengster. Of „Ina Pingoe, Ama Pingoe", Moeder Kennis, Vader Kennis. Hierbij dient opgemerkt, dat volgens de verklaring der Soembaneezen „Ina en Ama", „Oemboe en Ramboe" niet twee personen zijn, maar een parallelisme is, om dezelfde persoon aan te duiden.

Dikwijls wordt gehoord: „Pandepekoe Tamoe, Pandenjoera Ngara", Wiens Naam niet kan uitgesproken worden, Wiens Gelijke niet kan genoemd worden.

„Na Mawoeloe Taoe, na Madji Taoe", de Menschenmaker, de Menschenvlechter.

„Oemboe Rihi Bokoel", de Grootste Heer.

„Na Marapoe la Awang", de Marapoe in den Hemel.

„Oemboe Mata, Oemboe Oeroe, Oemboe Lima, Oemboe Wihi", Heer Alog, Heer Alneus, Heer Alhand, Heer Alvoet.

„Ina Bokoel, Ama Bokoel", Groote Moeder, Groote Vader.

Wij treffen dus vier soorten namen van Marapoe's aan in deze laatste rubriek, nl. die van de bliksem, de zon, de maan, en een Hoogste Wezen.

Vele zijn de verhalen van schepping en ordening van door een Hoogste Wezen naar de aarde gezonden Marapoe's, over zon en maan als personen, onderworpen aan het Hoogste Wezen en Hem verslag uitbrengende over den stand van zaken.

Uit het voorgaande kunnen wij deze conclusies trekken: de Marapoenamen omvatten zoowel menschnamen, als namen van natuurverschijnselen, als namen van een Hoogste Wezen.

In het woord Marapoe kunnen wij dus niet alleen de voorouders zien, maar ook de godenwereld. De voorouders zijn dan opgenomen in de sfeer van het goddelijke, en ontleenen hun macht aan de godenwereld. En kunnen als deel hebbende aan de goddelijke macht, ook Marapoe genoemd worden. Een verschijnsel, dat wij over de heele wereld aantreffen. Om een enkel voorbeeld te nemen: in het straks genoemde Japan ontvangt de keizer goddelijke eer, omdat hij van de Hoofdgod, de Zon afstamt. Zijn goddelijke eerbewijzen ontleent hij aan de goden.

Het zou mogelijk kunnen zijn m.i. dat het woord Marapoe niet samengesteld is uit ma-ra-apoe, maar uit ma-ra-poe, waarin „poe" is een in Indonesië veel voorkomende titel voor goden, en ra gelijk te stellen is aan da (veel, groot).

Een der goden van de Savoeneezen heet „Poe Lodo": Heer Zon.

In Centraal-Borneo, wordt door Dr. Nieuwenhuis in zijn *Quer durch Borneo I*, medegedeeld, heet de hemel „Apu Lagan”. Dr. Adriani deelt mede in „De Bare’e-sprekende Toradja’s van M. Celebes” dat het Hoogste Wezen aldaar heet „Poe mPalaboeroe”, Heere Formeerder. Bij de Alfoeren komt een godennaam voor: „Apo’nimemo in tana”, Heer Schepper der aarde. In het Sanskrit komt de godennaam „Po Adityak” voor. In de Tscham-inschriften komt een godenfamilie voor, die allen voorzien zijn van de titel „Po”. Op Kissar wordt de zonnegod „Opo Lere” genoemd, de aardegod „Opo Nusu”, op Letti „Upu Nusa”. Op Luang-Sermata heet de zonnegod „Upu Lero”; op de Tanimbar eilanden „Ub(u) Lero”. Op Ambon heet de hemelgod „Upu Lanito”.

Voldoende, om te doen zien dat de titel „Apoe”, meer nog „Upu”, een titel der goden is.

Dat op Soemba de grootvader „Oemboe” heet, de grootmoeder „Apoe”, duidt aan, dat zij aangesproken worden met de hooge titel van Heer en Vrouwe. Het woord „Marapoe” is dan niet gevormd naar deze titels van de grootouders, maar omgekeerd, hebben de grootouders deze goddelijke titels erlangd, daar zij in de animistische gedachtenkring worden opgenomen in de godenwereld.

Op Soemba daalt zegen en straf neer van Boven langs de doode voorouders en de Zon en de Maan naar de levende menschen. Dit blijkt uit het volgende gebed, waar de voorouders het verzoek moeten overbrengen aan Maan en Zon, en deze aan Ina Pakawoeroeng, Ama Pakawoeroeng (Moeder Beschermster, Vader Beschermmer), en verder aan het Hoogste Wezen.

Happa wa pahappa,
Nindja i Oemboeng, i Apoe,
Namakatang kataka raing.
Wonja li, liboenja poeloeng!
Ninja i Oemboe Woelang Tarandima,
Kaoe wonja wa li,
La ndiawa, la pahoeamba!
Kaoe hili wonja li
La Makaba Lala, Mawatoe Woeloe,
Kiri Awang, la mata lodoe!
Djakaoe wonja doe ka li,
Kaoe pahamanja na poeloeng.
Ninja la lodoe,

Komt toch betelkauwen!
Daar zijn al grootvader, grootmoeder,
Die het hakmes ijverig slijpt!
Breng gij toch bericht, leg de zaak
Voor aan Heer Maan Hoorn van Bima.
Dat deze toch bericht geeft
aan den geest van de offerplaats!
Geef ook bericht
Aan den Hardmaker, den Steenenschepper
Die onder den hemel, in de zon is!
Dat deze toch bericht geeft
Gelijke zaak overbrengt!
Daar is hij al in de zon,

Ninja la woelang,
Njoemoe kaoe wonja li
Kaoe liboenja poeloeng
La Ina Pekawoeroeng,
La Ama Pekawoeroeng.
Kaoe hili wonja li
Liboenja poeloeng
La Mawoeloe taoe,
La Madji taoe.

Daar is hij al in de maan,
Breng gij wederom bericht,
Breng gij op uw beurt boodschap
Aan Moeder Beschermster,
Aan Vader Beschermmer.
Dat deze wederom bericht brengt
, de zaak voorlegt
Aan den Menschenmaker,
Aan den Menschenschepper.